

**RICHTLIJNEN VOOR TOEPASSING VAN
ARTIKEL 2:5 VAN DE ARBEIDSTIJDENWET
BINNEN DE SECTOR POLITIE**

**RICHTLIJNEN VOOR DE TOEPASSING
VAN ARTIKEL 2:5 VAN DE ARBEIDSTIJDENWET
BINNEN DE SECTOR POLITIE**

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Criteria en situaties en de weging daarvan	6
	• criteria	6
	• situaties	7
	• de weging van criteria en situaties	7
3	De inzet bij een beroep op artikel 2:5 ATW	9
4	Beslissingsbevoegdheid	11
5	Motiveringsplicht	12
6	Administratieplicht	13
7	Bekendmaking binnen de organisatie	14
8	Overleg met de ondernemingsraad	15
9	Bijstandsverlening	16
	• het NCC	16
	• verantwoordelijkheden toepassing ATW	16
	• reistijd en werktijd	18
10	Periodieke evaluatie	19
	Bijlage: voorbeelden van juiste en onjuiste toepassing	20

1 Inleiding

4

Richtlijnen voor de toepassing van artikel 2:5 ATW binnen de sector Politie

De doelstelling van de Arbeidstijdenwet (ATW) is het bevorderen van de veiligheid, het welzijn en de gezondheid van werknemers met betrekking tot de arbeids- en rusttijden. Daarnaast beoogt de ATW de werknemer meer mogelijkheden te geven om betaalde arbeid te combineren met andere verantwoordelijkheden. Hiertoe zijn in de wet normen neergelegd met betrekking tot arbeids- en rusttijden. Deze normen geven de grenzen aan waarbinnen de werkgever en werknemer afspraken kunnen maken over arbeidstijden. Een werknemer moet per dag en per week een minimum aantal uren rusten en hij mag een maximum aantal uren werken.

De werkgever is ook gebaat bij de normen van de ATW. Immers: als te lang en zonder voldoende rust wordt gewerkt neemt de kans op ziekteverzuim toe en is de kans op fouten en ongelukken (denk daarbij ook aan aansprakelijkheid) aanmerkelijk hoger.

De normen van de ATW zijn van toepassing op de politie. In uitzonderingsgevallen kan het voorkomen dat het belang van het handhaven van de rechtsorde en/of de opsporing van strafbare feiten, groter is dan de belangen die de ATW beoogt te beschermen: de arbeids- en rusttijden van de werknemer. In deze gevallen kan een beroep worden gedaan op artikel 2:5 van de ATW. Bij een beroep op dit artikel treedt de ATW volledig terug: geen enkele bepaling van de ATW is van toepassing op de uren die een politieambtenaar meer werkt dan de ATW toestaat. Het terugtreden van de ATW heeft echter geen gevolgen voor de rechtspositionele aanspraken en verplichtingen zoals opgenomen in Barp en Bbp, zoals bijvoorbeeld de aanspraak op een aantal vrije weekeinden en de overwerkvergoeding.

Artikel 2:5 ATW

Deze wet en de daarop berustende bepalingen zijn van toepassing op arbeid verricht door personeel in burgerlijke openbare dienst, tenzij de toepassing van deze wet en de daarop berustende bepalingen een goede uitoefening van de bij wet en de daarop berustende bepalingen gegeven taken, dan wel het handhaven van de rechtsorde en het opsporen van strafbare feiten door dit personeel belemmert.

Ook indien de werkgever een beroep doet op artikel 2:5 ATW blijft voor de werkgever de algemene verantwoordelijkheid bestaan die hij draagt in het kader van de arbeidsomstandigheden, te weten: zorg voor de veiligheid, de gezondheid en welzijn van de werknemer. Het beroep op artikel 2:5 ATW is derhalve geen vrijbrief om ongelimiteerd een beroep te kunnen doen op het politiepersoneel. Het beroep op artikel 2:5 ATW mag niet lichtvaardig gebeuren en is daarom gebonden aan criteria en procedures. In het eindverslag van het inspectieproject Arbeidstijden Regiopolitie tijdens de Mond- en Klauwzeer-crisis in 2001 is echter

geconcludeerd dat bij de politie te snel en daarom onterecht wordt gegrepen naar het via artikel 2:5 buiten werking stellen van de ATW, en dat verhoudingsgewijs te weinig gebruik wordt gemaakt van de verruimende mogelijkheden die de ATW biedt, te weten:

- het overwerkartikel (artikel 5:9 ATW, maximaal 12 uren arbeidstijd) en
- in de gevallen waar dit noodzakelijk en mogelijk is de ‘calamiteitenbepaling’ (artikel 4.3.1 ATB, maximaal 14 uren arbeidstijd).

Tevens werd geconcludeerd dat zowel de politie als de Arbeidsinspectie baat zouden hebben bij heldere kaders en richtlijnen ten behoeve van een correcte en uniforme naleving van de criteria en procedures bij een beroep op artikel 2:5 ATW. Deze publicatie, waarvan de inhoud ook wordt onderschreven door de Arbeidsinspectie verschaft die kaders en richtlijnen en kan het bevoegd gezag ondersteunen bij zijn verantwoordelijkheid voor het correct toepassen van de ATW, inclusief het beroep op artikel 2:5 ATW.

Omdat het altijd mogelijk is dat in de praktijk vragen rijzen met betrekking tot de toepassing van artikel 2:5 ATW die niet worden beantwoord door de in deze publicatie opgenomen richtlijnen, wordt erop gewezen dat deze als ‘vraag inzage wetstoepassing’ kunnen worden voorgelegd aan de Arbeidsinspectie.

2 Criteria en situaties en de weging daarvan

6

In dit hoofdstuk wordt aangegeven aan welke criteria de situaties waarin een beroep kan worden gedaan op artikel 2:5 ATW moeten voldoen en bij welke soort van gebeurtenissen en werkzaamheden daarvan sprake kan zijn. Daarbij wordt ook nader ingegaan op hetgeen in de tekst van artikel 2:5 ATW is bedoeld met het begrip 'goede taakuitoefening'. Vervolgens wordt ingegaan op de weging van criteria en situaties.

Criteria

Op artikel 2:5 ATW kan alleen een beroep worden gedaan indien zich een situatie voordoet waarin:

- de goede uitoefening van de bij de wet en de daarop berustende bepalingen gegeven taken, dan wel het handhaven van de rechtsorde en het opsporen van strafbare feiten, onaanvaardbaar wordt belemmerd door het toepassen van de ATW;
- er sprake is van tegenstrijdigheid van belangen bij enerzijds het toepassen van de ATW en anderzijds de taak van de overheid ten aanzien van de naleving van de gegeven voorschriften en het handhaven van de rechtsorde en het opsporen van strafbare feiten;
- er rekenschap moet worden gegeven van de belangen van derden, als onderdeel van een verderstrekkend belang dan de bescherming van de ambtenaar alleen.

Deze criteria zijn ontleend aan de nota van toelichting op de ATW.

Daarin is ten aanzien van artikel 2:5 onder meer aangegeven dat wanneer er tegenstrijdigheid van belangen ontstaat bij enerzijds het van toepassing zijn van de bepalingen van de ATW en anderzijds de taak van de overheid ten aanzien van de naleving van de gegeven voorschriften en de rechtsorde en het opsporen van strafbare feiten, deze laatste prevaleert. Immers in deze situaties gaat het niet alleen om belangen van politiepersoneel maar ook om belangen van derden bij het beoordelen van de totale situatie, met andere woorden: er is hier een verderstrekkend belang aan de orde.

Een verdere concretisering van deze criteria is niet goed mogelijk.

Het zal van de tijd, plaats en omstandigheden afhankelijk zijn of een beroep moet worden gedaan op artikel 2:5 ATW. Hierbij dient de proportionaliteit in acht te worden genomen: de urgentie van de taakuitoefening, de ernst van een delict of de ordeverstoring moeten in balans zijn met de inzet van het zwaarste instrument dat de ATW kent: het buiten werking stellen van alle normen.

Situaties

Er zijn drie situaties te onderscheiden waarin – met inachtneming van de criteria – een beroep kan worden gedaan op artikel 2:5 ATW.

- In de eerste plaats betreft dit onvoorzienbare gebeurtenissen waarvoor de capaciteit ontbreekt.
- Ten tweede kan een voorzienbare gebeurtenis waarvoor in redelijkheid structureel geen capaciteit beschikbaar gehouden kan worden aanleiding zijn een beroep te doen op artikel 2:5 ATW.
- Ten derde kan het nodig zijn om voor werkzaamheden die vanwege hun aard niet kunnen worden overgedragen een beroep te doen op artikel 2:5 ATW.

Werkzaamheden en het begrip ‘goede taakuitoefening’

Bij bepaalde werkzaamheden kan de noodzaak van een beroep op artikel 2:5 aan de orde zijn. Tegen de achtergrond van de urgentie van een goede taakuitoefening, kunnen bijvoorbeeld de volgende overwegingen een rol spelen. Kan overdracht aan anderen worden gerealiseerd zonder onaanvaardbaar verlies in informatie of gelegenheid om op te treden? Indien de overdracht niet kan plaatsvinden en als gevolg daarvan zou moeten worden overwogen het optreden/de observatie te beëindigen cq. op te schorten zou dan het verloop van het politie-onderzoek doorslaggevend beïnvloed worden? In geval van te plannen activiteiten kan veelal zonder bezwaar worden gewisseld. Aan de andere kant kan geplande wisseling (en het organiseren ervan) door gewijzigde omstandigheden onmogelijk worden.

De weging van criteria en situaties

De vraag of een situatie rechtvaardigt dat een beroep op artikel 2:5 ATW wordt gedaan is afhankelijk van tijd, plaats en omstandigheden van de concrete situatie of de verrichte werkzaamheden van de ambtenaar of groep van ambtenaren die het betreft. Er kan derhalve geen sprake zijn van een lichtvaardige afweging of automatisme. Wel dient nauwkeurig te worden nagegaan of kan worden gehandeld zonder een beroep op artikel 2:5 ATW. Als toch een beroep op artikel 2:5 ATW wordt gedaan dan moet worden vastgesteld voor welke ambtenaren of groepen van ambtenaren dit het geval is. Dit zal in het algemeen in draaiboeken moeten zijn vastgelegd. Geadviseerd wordt om de ondernemingsraad bij het opstellen en onderhoud van de draaiboeken te betrekken.

Ten aanzien van werkzaamheden (zoals onderzoek, observatie of arrestatie) zijn er twee soorten te wegen criteria: criteria die een relatie hebben met de ernst van de delictpleging en criteria die verband houden met de technische factoren van de werkzaamheden. De hoofdvraag die aan de hand van deze criteria moet worden beantwoord is: “Welke schade wordt (mogelijk) aan de samenleving toegebracht wanneer aan de uitvoering van deze werkzaamheid beperkingen worden opgelegd door het toepassen van de ATW?” De ernst van deze (mogelijke) schade is maat voor het door de wetgever bedoelde ‘hogere belang’.

Onderstaande matrix helpt om tot een afweging te komen om al dan niet tot een beroep op artikel 2:5 ATW over te gaan. Wanneer zowel één of meer factoren zoals genoemd in de linkerkolom en één of meer factoren zoals genoemd in de rechterkolom een rol spelen kan een beroep op artikel 2:5 ATW worden overwogen:

Matrix voor afweging beroep op artikel 2:5 ATW bij diverse werkzaamheden	
Criteria ernst delictpleging	Criteria technische factoren
<ul style="list-style-type: none"> • Het betreft een zwaar delict • Het betreft een aanhouding buiten heterdaad • Het delict maakt onderdeel uit van een proces van regelmatige delictpleging over een langere periode 	<ul style="list-style-type: none"> • De werkzaamheden kunnen niet (op een ander moment) worden gepland of zijn niet uitstelbaar • De bij de werkzaamheden betrokken ambtenaar is onmisbaar vanwege zijn niet overdraagbare informatiepositie • De werkzaamheden kunnen ook informatie opleveren over andere verdachten (die zware delicten plegen).

3 De inzet bij een beroep op artikel 2:5 ATW

Zoals reeds in de inleiding is aangegeven wordt met de ATW een belangrijke bijdrage geleverd aan de bescherming van de veiligheid, gezondheid en het welzijn van het personeel in relatie tot hun arbeids- en rusttijden.

Ook in het geval het handhaven van de rechtsorde of het opsporen van strafbare feiten van groter belang wordt geacht dan het hanteren van de normen van de ATW zal het bevoegd gezag geen ongelimiteerd beroep kunnen doen op zijn personeel. Hoewel juridisch de grenzen van de ATW niet gelden als een beroep wordt gedaan op artikel 2:5 ATW, zal het bevoegd gezag bij het inzetten van personeel moeten afwegen op welke wijze toch hun veiligheid, gezondheid en het welzijn kan worden beschermd. Dat betekent dat ook in 'artikel 2:5-situaties' gekeken dient te worden naar omstandigheden waaronder de inzet plaats vindt. Bijvoorbeeld: kunnen er voldoende (tussentijdse) pauze of rustmomenten voor/door de ambtenaar worden gerealiseerd, wordt de ambtenaar na de inzet voldoende in staat gesteld te herstellen en is de inzet nog wel (moreel) verantwoord mede in combinatie met de reistijd van de ambtenaar voor woon-werkverkeer. Het feit dat een lange arbeidstijd opeenvolgend op een nachtdienst in het algemeen een zwaardere fysieke belasting betekent dan volgend op een dagdienst zal daarbij ook in oenschouw moeten worden genomen.

Het is van belang dat in gevallen waarin een beroep wordt gedaan op artikel 2:5 ATW toch zoveel als mogelijk in de geest van de ATW-normen wordt gehandeld als het gaat om rusttijden. Ten aanzien van voorzienbare situaties geldt een extra inspanningsverplichting om de bepalingen van de ATW naar letter en geest uit te voeren. De organisatie van het werk moet daar dus ook (mede) op gericht zijn.

Voor toepassing van artikel 2:5 ATW geldt geen maximale termijn, deze is situationeel bepaald ofwel: afhankelijk van de situatie en de omstandigheden. Als algemene regel geldt wel dat deze termijn zo kort mogelijk dient te worden gehouden. Met betrekking tot maximale termijnen voor toepassing van artikel 2:5 ATW kunnen binnen een korps wel interne richtlijnen zijn gesteld of afspraken zijn gemaakt in het kader van ATW-beleid.

Bij een beroep op artikel 2:5 ATW dient de activiteit waarvoor dit beroep wordt gedaan zo snel mogelijk ingepland te worden in de reguliere werkzaamheden. Hierdoor kan de termijn waarin het beroep op artikel 2:5 ATW wordt gedaan zo kort mogelijk worden gehouden en moeten de betreffende werkzaamheden binnen de grenzen van de ATW worden uitgevoerd. Mogelijkerwijs betekent dit dat eerder geplande werkzaamheden niet of beperkt worden uitgevoerd of dat extra capaciteit wordt gerealiseerd voor de noodzakelijke werkzaamheden.

Een besluit om een beroep te doen op artikel 2:5 ATW dient te zijn bedoeld om het handhaven van de rechtsorde en het opsporen van strafbare feiten niet

onaanvaardbaar te belemmeren. Hierbij wordt benadrukt dat artikel 2:5 ATW ziet op uitzonderingssituaties. Een beroep op artikel 2:5 ATW moet dus niet worden gebruikt als middel om een capaciteitsvraagstuk op te lossen. Anderzijds moet niet de situatie ontstaan waardoor als gevolg van het niet invoeren van artikel 2:5 ATW een zodanige capaciteit wordt onttrokken aan de regionale en landelijke politiesterke dat uitvoering van andere onderdelen van de politietaak ernstig in het geding komt.

4 Beslissingsbevoegdheid

11

Het bevoegd gezag is als werkgever in de zin van de ATW verantwoordelijk voor de correcte toepassing van de wet en hij dient aan de hand van de feitelijke omstandigheden af te wegen en te besluiten of er een beroep op artikel 2:5 ATW moet worden gedaan. Het betreffende besluit kan zowel door het bevoegd gezag zelf (de korpsbeheerder) of namens het bevoegd gezag worden genomen.

De korpsbeheerder kan de beslissingsbevoegdheid inzake artikel 2:5 ATW mandateren. Bij deze mandatering kan desgewenst een onderscheid worden gemaakt volgens de in hoofdstuk 2 genoemde situaties:

- onvoorzienbare situaties waarvoor de capaciteit ontbreekt;
- voorzienbare situaties waarvoor in redelijkheid structureel geen capaciteit beschikbaar gehouden kan worden en
- werkzaamheden die vanwege hun aard niet kunnen worden overgedragen waarmee wordt bedoeld dat de beslissingbevoegdheid niet voor alle situaties gelijk hoeft te zijn. Het ligt daarbij in de rede dat de beslissingsbevoegdheid bij voorzienbare situaties hoger in de hiërarchie neer te leggen dan de beslissingsbevoegdheid bij werkzaamheden die vanwege hun aard niet kunnen worden overgedragen.

De beslissingbevoegdheid dient echter altijd aan een leidinggevende toe te behoren, niet aan planners en zeker niet aan de ambtenaar waarop het beroep op artikel 2:5 ATW betrekking heeft. Gezien het belang dat met de naleving van de ATW is gemoeid en de impact die een beroep op artikel 2:5 ATW heeft ligt het niet in de rede om de mandatering van de beslissingsbevoegdheid daartoe te laag in hiërarchie van de organisatie te positioneren.

Als 'ijkfunctie' voor het niveau waarop besluitvorming minimaal dient plaats te vinden geldt dat de leidinggevende tenminste de functie moet hebben van districtschef (dan wel een functie gelijkwaardig daaraan).

Geadviseerd wordt om de ondernemingsraad bij de besluitvorming inzake de mandatering van de beslissingsbevoegdheid te betrekken.

5 Motiveringsplicht

12

Richtlijnen voor de toepassing van artikel 2:5 ATW binnen de sector Politie

Het bevoegd gezag is verplicht een beroep op artikel 2:5 ATW deugdelijk te motiveren. Deze motivatie dient voor iedere gebeurtenis afzonderlijk en zo spoedig mogelijk op schrift te worden gesteld.

Zonder een deugdelijke motivering kan de Arbeidsinspectie niet vaststellen of er terecht een beroep op artikel 2:5 ATW is gedaan, zodat direct sprake is van een overtreding. Ten aanzien van voorzienbare situaties geldt een extra inspanningsverplichting om de bepalingen van de ATW naar letter en geest uit te voeren. Om die reden is voor dit soort situaties daarom ook een zwaardere motivatie benodigd.

Uit de op schrift gestelde motivatie moet kunnen worden opgemaakt:

- op welke gebeurtenis of werkzaamheid het beroep op artikel 2:5 ATW betrekking had;
- de reden waarom het beroep moest worden gedaan voor een bepaalde ambtenaar of een groep van ambtenaren;
- de reden waarom alternatieven als het overwerkwerkartikel en de calamiteitenbepaling voor het beroep op artikel 2:5 ATW niet konden worden ingezet.

Idealiter is een motivatie inhoudelijk zo opgesteld dat daaruit (onverhoopt) ook zou kunnen blijken dat het beroep op artikel 2:5 ATW onterecht is.

Voor de op schrift gestelde motivatie geldt een bewaartermijn van 52 weken. Uiteraard kan de motivatie ook in digitale vorm worden bewaard.

6 Administratieplicht

13

Het bevoegd gezag is verplicht om een administratie van werktijden bij te houden. Het beroep dat per ambtenaar op artikel 2:5 ATW wordt gedaan dient te zijn opgenomen in de werktijdenadministratie. Ook dienen de tijden en het aantal uren waarop artikel 2:5 ATW van toepassing is te worden geregistreerd.

De overige gegevens per werknemer die verplicht moeten zijn opgenomen in de werktijdenadministratie zijn de begin en eindtijd van de (reguliere) diensten, de duur van de pauze en het tijdstip waarop deze wordt genoten, opgelegde consignatie, het verrichte overwerk en de leeftijd van de ambtenaar indien deze jonger is dan achttien jaar.

Controle van de werktijdenadministratie door de Arbeidsinspectie moet mogelijk zijn. Deze moet dus duidelijk, inzichtelijk en goed toegankelijk zijn. Ook voor de werktijdenadministratie geldt een bewaartermijn van 52 weken. Uiteraard kan deze ook in digitale vorm worden bewaard.

7 Bekendmaking binnen de organisatie

14

Zodra besloten is tot een beroep op artikel 2:5 ATW dient dit binnen de organisatie bekend te worden gemaakt, evenals (in een later stadium) de beëindiging daarvan.

Dat er sprake is van een 'artikel 2:5 ATW-situatie' is met name van belang voor direct betrokken ambtenaren en leidinggevenden en ook voor planners.

De wijze waarop dit kenbaar wordt gemaakt is afhankelijk van de gebruikelijke wijze van communiceren binnen een korps (bijvoorbeeld via Intranet) en van de concrete omstandigheden. Immers: het beroep op artikel 2:5 ATW vanwege voorzienbaar grootschalig optreden voor een meerdaags evenement behoeft een bredere bekendheid binnen de organisatie dan in geval van een beroep op artikel 2:5 ATW vanwege een onvoorzienbare situatie of vanwege de observatie van een verdachte door een observatieteam, waarbij de eventuele 'gevoeligheid' van de zaak ook aanleiding kan zijn voor een (meer) beperkte bekendmaking .

Met de ondernemingsraad dienen afspraken te worden gemaakt over het in kennisstellen van het beroep op artikel 2:5 ATW. Het ligt daarbij in de rede om de ondernemingsraad vooraf in kennis te stellen van beroep op artikel 2:5 ATW in geval van voorzienbare situaties en zo spoedig mogelijk bij onvoorzienbare situaties waarvoor niet voldoende capaciteit beschikbaar is. Over het beroep op artikel 2:5 ATW in geval van werkzaamheden die vanwege hun aard niet kunnen worden overgedragen kan worden afgesproken dat daarover liever periodiek wordt bericht.

Op de rol van de ondernemingsraad wordt in het volgende hoofdstuk nader ingegaan.

8 Overleg met de ondernemingsraad

15

In het kader van het algemene beleid omtrent arbeids- en rusttijden dient het bevoegd gezag tenminste één maal per jaar met de ondernemingsraad over de algemene gang van zaken te spreken. In dat gesprek wordt vanzelfsprekend ook ingegaan op de ontwikkelingen met betrekking tot het beroep op artikel 2:5 ATW. Ook andere afspraken omtrent arbeidstijdenbeleid die eventueel met de ondernemingsraad zijn gemaakt (zoals bijvoorbeeld afspraken omtrent voorwaarts roterende roosters, verschuivingen in roosters en sociale maxima aan weekeind-diensten, overwerk en consignatie) kunnen dan aan de orde komen.

Het beroep op artikel 2:5 ATW kan leiden tot gespannen situaties tussen werkgever en werknemer(s). De andere kant van de medaille is dat niet de situatie moet ontstaan dat een beroep op artikel 2:5 ATW wordt vermeden alleen en uitsluitend om gevoeligheden met het personeel te vermijden. Het zoeken van een balans is hier geboden. Het tijdig informeren van de OR kan daarbij zorgen voor een juiste toepassing van dienst en werktijden bevorderen. Daarom is het van belang dat met de ondernemingsraad afspraken zijn gemaakt over het in kennisstellen van het beroep op artikel 2:5 ATW.

9 Bijstandsverlening

16

Dit hoofdstuk gaat in op de bijzondere aspecten die samenhangen met politie inzet waarbij sprake is van bijstandsverlening. Ingegaan wordt op de rol van het NCC, de verantwoordelijkheden van het bijstandsontvangende en het bijstandsverlenende korps en de wijze waarop bij de bijstandsverlening dient te worden omgegaan met de reistijd naar het bijstandsontvangende korps.

Het NCC

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is verantwoordelijk voor de afstemming van de orde- en veiligheidsmaatregelen op nationaal niveau. Het Nationaal Coördinatiecentrum (NCC), onderdeel van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, heeft bij de uitvoering van deze verantwoordelijkheid een centrale rol.

Bij dreigende verstoringen van de openbare orde en veiligheid coördineert het NCC de informatievoorziening zowel naar andere ministeries als naar provincies en verzorgt indien nodig bijstand van politie, brandweer, krijgsmacht.

Is voor een grootschalige gebeurtenis personeel en materieel in de provincie niet toereikend om de openbare orde en veiligheid te handhaven, dan coördineert het NCC de bijstandsverlening. Hierbij houdt het NCC er rekening mee dat de planning van de inzet plaats vindt binnen de grenzen van de ATW (tenzij beroep is gedaan op artikel 2:5 ATW). Het NCC heeft nadrukkelijk niet de bevoegdheid om een beroep te doen op artikel 2:5 ATW: dit is voorbehouden aan het bevoegd gezag van het korps dat bijstand ontvangt.

Verantwoordelijkheden toepassing ATW

De verantwoordelijkheden in situaties van bijstandsverlening zijn complexer dan in reguliere situaties en vergen een goede communicatie tussen het bevoegd gezag van het korps dat bijstand verleent en het bevoegd gezag van het korps dat bijstand ontvangt. Dit geldt met name de informatieverstrekking over arbeids- en rusttijden van de uitgezonden ambtenaren.

Het bevoegd gezag van het korps dat bijstand ontvangt is verantwoordelijk voor de naleving van de ATW voor ambtenaren die in het kader van de bijstandsverlening zijn uitgezonden. Deze verantwoordelijkheid gaat in op het moment waarop het vertrek van de betreffende ambtenaren bij het eigen korps start en loopt door totdat de ambtenaren – na de bijstandsverlening – hun terugreis hebben beëindigd. Een eventueel beroep op artikel 2:5 ATW behoort – uiteraard met alle daarmee samenhangende voorschriften zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken – daarom ook tot de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van het korps dat bijstand ontvangt.

Met betrekking tot de plaats van het bewaren van de werktijdenregistratie is bepaald dat de werkgever een deugdelijke registratie voert.

Op het moment dat ambtenaren ten behoeve van bijstand worden ingeleend is het mogelijk dat de registratie door het bijstandsontvangende korps wordt bijgehouden. Wel moet dan uit de werktijdenregistratie van het bijstandsverlenende korps blijken dat deze ambtenaar is uitgeleend. Het is wel zo praktisch dat de werktijdenregistratie van een uitgezonden ambtenaar zich op één plaats bevindt: in de werktijdenadministratie van het bijstandverlenende korps. In gevallen waarbij de uitgezonden ambtenaren onder gezag blijven werken van de eigen leidinggevende is het bovenstaande overigens niet van toepassing. In dat geval dient de werktijdenregistratie zonder meer te worden bijgehouden en opgenomen in de werktijdenregistratie van het bijstandsverlenende korps. Hierbij wordt bij voorkeur gebruik gemaakt van het journaal dat de mee uitgezonden leidinggevers bijhouden.

Bij de verantwoordelijkheid voor het naleven van de normen van de ATW dient het bevoegd gezag van het korps dat bijstand ontvangt óók rekening te houden met de diensten die de betreffende ambtenaren bij hun eigen korps hebben gedraaid voor zij werden uitgezonden.

Om het bevoegd gezag van het bijstandsontvangende korps in staat te stellen rekening te houden met de diensten die de uitgezonden ambtenaren bij hun eigen korps hebben gedraaid, dient het bijstandsverlenende korps daarover mededeling te doen. Tevens behoort het tot de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van het korps dat bijstand verleent om geen ambtenaren uit te zenden die niet of nauwelijks inzetbaar zijn voor de bijstandsverlening vanwege het naderen van hun verplichte rusttijd.

Samengevat komt de verdeling van verantwoordelijkheden neer op het volgende:

- Het bijstandsverlenende korps zendt alleen ambtenaren uit die inzetbaar zijn voor de grootschalige inzet omdat zij voldoende rusttijd hebben genoten voorafgaand aan de inzet.
- Het bijstandsontvangende korps is verantwoordelijk voor het ATW-proof roosteren tijdens de grootschalige inzet vanaf het moment dat de heenreis aanvangt tot het moment dat de terugreis is beëindigd. Tevens is het bijstandsontvangende korps verantwoordelijk voor een eventueel beroep op artikel 2:5 ATW.
- Het bestandsverlenende korps is – als de uitgezonden ambtenaren blijven werken onder het gezag van de eigen leidinggevende – verantwoordelijk voor het vastleggen van de arbeids- en rusttijden van de uitgezonden ambtenaren vanaf het moment dat de heenreis aanvangt tot het moment dat de terugreis is beëindigd in de eigen werktijdenregistratie. Als de uitgezonden ambtenaren niet werken onder het gezag van de eigen leidinggevers dienen de beide korpsen afspraken te maken over het bewaren van de werktijdenregistratie van de uitgezonden ambtenaar. Het bewaren hiervan door het bijstandsverlenende korps verdient daarbij uit praktische overwegingen de voorkeur.

Reistijd en werktijd

In geval van bijstandverlening draagt het bevoegd gezag over het algemeen op welk vervoermiddel moet worden gebruikt. Dit houdt in dat in de termen van de ATW het vervoer plaatsvindt onder gezag van de werkgever en de reistijd wordt daarom aangemerkt als arbeidstijd in de zin van de ATW.

Bij de bijstandstoekenning wordt door het NCC in eerste instantie de bijstandsverlenende korpsen gezocht in de omgeving van het bijstandvragende korps. Echter veel bijstands aanvragen komen vanuit de randstedelijke korpsen. Voor de korpsen in de directe omgeving leidt dat tot onevenredig veel bijstandsverleningen. Om de belasting over de korpsen te verdelen wordt, zeker wanneer er sprake is van langdurige bijstandverlening, alle korpsen gevraagd bijstand te verlenen. Zodra zich die situatie voordoet, worden de korpsen geconfronteerd met lange reistijden.

Bijvoorbeeld: voor Groningen – Haaglanden geldt een reistijd van 3,5 uur (enkele reis). Omdat deze reistijd volledig worden gerekend tot werktijd beperkt dit in zeer ernstige mate de feitelijke inzet. Dit zou kunnen worden opgevangen door een overnachting te regelen maar dan ontstaat de daaropvolgende dag wederom een arbeidstijd van minimaal 3,5 uur (nl. de terugreis). Dit beperkt vervolgens weer de inzet van de bijstandsverleners hetgeen ook gevolgen heeft voor de niet uitgezonden collega's. Zeker bij een intensieve of langdurige levering van bijstand leidt deze situatie tot een onaanvaardbare druk op de beschikbare politiezorg. Bovendien zijn de uitgezonden ambtenaren hierdoor veelal langer van huis dan zij wensen.

Een beroep op artikel 2:5 ATW voorkomt dat de reistijd een belemmering vormt voor de inzet maar zal slechts in uitzonderlijke situaties kunnen worden gedaan in verband met de in acht te nemen proportionaliteit bij het inzetten van het zwaarste instrument dat de ATW kent: het buiten werking stellen van alle normen. Een beroep op artikel 2:5 ATW enkel en alleen omdat de reistijd een belemmering vormt is niet gauw te rechtvaardigen. Daarbij dient vanzelfsprekend eerst onderzocht te worden of het niet mogelijk is gebruik te maken van de overwerkbaarheid dan wel de calamiteitenbepaling in het Arbeidstijdenbesluit.

Regelmatige evaluatie van geplande werk- en rusttijden versus de uiteindelijke daadwerkelijke inzet is van belang voor een betere planning van de arbeidstijden en zal de naleving van de normen van de ATW ten goede komen en de noodzaak tot een beroep op artikel 2:5 ATW waarschijnlijk doen afnemen.

Een dergelijke evaluatie kan worden uitgevoerd aan de hand van vragen als:

- Is getracht pieken en dalen in het werkaanbod vooraf in kaart te brengen (evenementenschema's, ervaringsgegevens etc.) en in hoeverre sluit het rooster aan op de pieken en dalen in het werkaanbod?
- Wat zijn de afgelopen periode de belangrijkste oorzaken geweest van verstoringen in een al vastgesteld rooster? Welke soorten oorzaken kwamen daarbij regelmatig terug en hoe werden deze veroorzaakt (vermijdbaar versus niet vermijdbaar)?
- Is de afgelopen periode een beroep gedaan op artikel 2:5 ATW en om welke redenen? Was het beroep op artikel 2:5 ATW achteraf gezien noodzakelijk ofwel: had toepassing van de verruimende bepalingen (overwerkartikel en/of calamiteitenbepaling) niet kunnen volstaan?
- Hoe verliep in geval van bijstandsverlening de naleving van de normen van de ATW?
- Zijn bij het beroep op artikel 2:5 ATW besluitvorming, verplichtingen en procedures juist uitgevoerd/toegepast?
- Zijn er de afgelopen periode normen van de ATW overtreden en was dit te voorkomen geweest?

Via deze periodieke evaluaties kan de organisatie systematisch eventuele knelpunten in de planning en naleving van de ATW inventariseren.

Vervolgens kunnen maatregelen worden genomen ter verbetering van deze processen. Eventuele geconstateerde fouten in het planningsproces en/of overtredingen van de ATW kunnen worden gebruikt om lessen uit te trekken voor de toekomst.

Tip: de handleiding 'De invoering van capaciteitsmanagement bij de Nederlandse politie' biedt aanbevelingen en richtlijnen omtrent het evalueren en doorlichten van het planningsproces. Daarnaast wordt vanuit het project Optimalisering Capaciteitsmanagement (looptijd 2002 t/m 2005) desgewenst ondersteuning verleend bij het opzetten van dit soort evaluaties.

In deze bijlage worden enkele voorbeelden van juiste en onjuiste toepassing daarvan gegeven. Dit ter illustratie van de beschrijving die in hoofdstuk twee is gegeven van criteria en de toepassing daarvan voor het kunnen inroepen van artikel 2:5 ATW. Deze voorbeelden dienen als illustratie bij de richtlijn en niet ter vervanging van het maken van de afwegingen zoals aangegeven in hoofdstuk twee. Tevens zijn de voorbeelden niet bedoeld om daar praktijksituaties aan te spiegelen en daarmee – bij voldoende gelijkenis met het voorbeeld – een beroep op artikel 2:5 ATW te motiveren. Een weging van criteria en de specifieke situatie blijft in alle gevallen noodzakelijk alvorens een beroep kan worden gedaan op artikel 2:5 ATW.

Juiste toepassing

- *Niet geplande benodigde ME-inzet:*

Er vindt op een mooie zomerdag een mega-danceparty plaats in de open lucht waar 80.000 jongeren op af komen. In de vroege nacht begint het te regenen waardoor de temperatuur met ruim 15 graden daalt. Het is vanwege de beperkte vervoersmogelijkheden nagenoeg onmogelijk de locatie te verlaten en vanwege de temperatuursdaling raken ongeveer 20.000 van de aanwezige jongeren onderkoeld. Er breekt paniek uit. Om de jongeren te beschermen tegen onderkoeling, de paniek in te dammen en de aanwezigen te helpen de locatie te verlaten, is grootscheepse inzet van met name de ME noodzakelijk.

Omdat het oplossen van deze noodsituatie een groter belang is dan de naleving van de ATW kan voor de ME'ers – en voor eventueel ander in te zetten politiepersoneel – een beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW.

Voor ME-ers – afkomstig uit de basispolitiezorg en daar regulier ingepland in roosters – zal bij een plotseling benodigde ME-inzet al zeer snel sprake zijn van het niet kunnen naleven van de ATW. Dit omdat de niet geplande ME-inzet veel eerder in strijd zal zijn met de minimale rusttijden en maximale arbeidstijden dan ME-inzet die wel was voorzien en vooraf ingepland

Let op: als door de ME-inzet aflossing elders niet kan worden gerealiseerd omdat degene die moet aflossen ingezet is voor de ME kan ook voor deze personen een beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW indien de overwerkbepaling of de calamiteitenbepaling onvoldoende ruimte biedt.

- *Observatie – aflossing niet mogelijk*

Het OT-team observeert een vrouw waarvan men vermoedt dat zij een vooraanstaande rol vervult bij mensensmokkel. Uit de telefoontabs heeft men kunnen opmaken dat de vrouw vandaag een tweede persoon zal ontmoeten die relaties heeft met smokkelaars in België. Het is niet bekend hoe laat en waar zij de ontmoeting heeft. Het OT-team heeft de observaties van een ander team overgenomen om 16.00 uur. De vrouw vertrekt om 20.00 uur, het OT-team volgt

haar. Vanuit Utrecht vertrekt zij naar Roermond alwaar zij haar contactpersoon ontmoet. Na enkele uren rijdt de vrouw terug naar Utrecht. De vrouw wordt de volgende ochtend om 4.30 uur 'thuis gebracht'.

In deze situatie is aflossen vrijwel niet mogelijk. Bovendien is het in het kader van inzichtelijk maken van het netwerk van belang dat het OT-team de vrouw blijft volgen. Omdat hiermee het belang om strafbare feiten op te sporen zwaarder weegt dan toepassen van de ATW, kan terecht een beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW. Een tekort aan capaciteit voor OT-taken of een slechte planning van de inzet van die capaciteit dient niet te worden opgelost via een lichtvaardig gebruik van het argument 'dat de aflossing niet mogelijk is' en dat een beroep op artikel 2:5 ATW daarom nodig is.

De beschreven situatie wordt anders als in Roermond duidelijk zou zijn geworden dat de vrouw diezelfde dag niet zal terugrijden naar Utrecht maar dat zij na Utrecht verder rijdt richting Groningen of Amsterdam. De inzet van hetzelfde OT-team moet hierdoor worden herzien omdat de veiligheid, gezondheid en welzijn van het team te zwaar zal worden belast door de langdurige inzet. Omdat een beroep op artikel 2:5 ATW in dit soort situaties geen regel maar uitzondering dient te zijn zal het afbreken van de observatie moeten worden overwogen. Daarbij moet worden gezien of het OT-team kan worden afgelost, of dat de observatie zodanig kan worden voortgezet dat een deel van het team in een hotel kan overnachten of dat andere oplossingen kunnen worden gevonden waardoor voldoende rusttijd voor de leden van het team kan worden ingebouwd. Het ontbreken van deze mogelijkheden laten onverlet dat de inzet van het OT-team eindig is en dat voortgezette inzet gezien de gevolgen voor de veiligheid en gezondheid van de teamleden, disproportioneel wordt in relatie tot het misdrijf.

- *Opsporingsonderzoek*

Er wordt op klaarlichte dag een tienjarig meisje ontvoerd. Zij wordt door een onbekende man van haar fiets gerukt en gedwongen in zijn auto te stappen. Twee schoolvriendinnetjes zien de ontvoering gebeuren.

Het is van groot belang dat het meisje zo spoedig mogelijk gevonden wordt. De ervaring is dat in de eerste vier dagen na een misdrijf, de meeste informatie verzameld kan worden en de kans op resultaat het grootste is. Het onderzoek verdraagt geen uitstel.

In deze situatie is het belang om strafbare feiten op te lossen een groter belang dan naleving van de Arbeidstijdenwet en kan – indien noodzakelijk – een beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW voor het politiepersoneel dat bij het onderzoek betrokken is. Bij besluitvorming hierover is het van belang om te bezien of het onderzoek niet zodanig kan worden ingepland dat een beroep op artikel 2:5 ATW kan worden voorkomen.

- *Buitengewoon grootschalig voorzien evenement*

Bij een bezoek van de Amerikaanse president aan Nederland en het huwelijk van de kroonprins worden nagenoeg alle diensten ingeroosterd binnen de grenzen van de ATW. Echter van specifieke diensten zoals de 'bomverkenners' is een zeer beperkte capaciteit beschikbaar terwijl er incidenteel een grote behoefte is aan deze vakkennis. Het inlenen van deze specifieke diensten vanuit andere korpsen bood onvoldoende soelaas om de beperkte capaciteit te vergroten. Daarom zal het inzetten van deze specialisten niet binnen de grenzen van de ATW kunnen. In deze situatie weegt het belang van de handhaving van de rechtsorde zwaarder dan de toepassing van de ATW en kan gebruik worden gemaakt van art. 2:5 ATW. Zou overigens uit periodieke evaluaties van grootschalige evenementen blijken dat bepaalde specifieke diensten structureel meer benodigd zijn in plaats van incidenteel dan ligt het in de rede om de organisatie aan te passen cq. extra personeel voor deze specifieke diensten op te leiden.

- *Grootschalig onvoorzien incident*

Om 15.00 uur valt in de binnenstad van Amsterdam de stroom uit. Daardoor werkt het alarm van bedrijven niet meer, de verkeerslichten zijn buiten werking, de metro en tram rijdt niet meer. Het is van belang dat er zoveel mogelijk politie zichtbaar en aanspreekbaar op straat aanwezig is. Vanwege de behoefte aan veel personeel kan de vroege dienst niet naar huis. De stroomstoring duurt tot 20.00 uur maar het verhoogde politietoezicht is vereist tot 22.00 uur. Aangezien de overwerkbepaling en de calamiteitenbepaling onvoldoende ruimte biedt kan voor het personeel waarvan de dienst om 07.00 uur is begonnen een beroep worden gedaan op toepassing van artikel 2:5 ATW. Let op: indien de arbeid om 20.30 uur kan worden beëindigd, kan artikel 4:3:1 van het ATB (de calamiteitenbepaling) worden toegepast. Deze biedt de mogelijkheid om een dienst op te dragen van maximaal 14 uren.

Onjuiste toepassing

- *Andere planning mogelijk*

De winkeliersvereniging organiseert een braderie op zaterdag. Deze braderie duurt van 09.30 uur tot 23.00 uur. Met de winkeliersvereniging is drie maanden geleden op bestuurlijk niveau afgesproken dat er extra politietoezicht zou zijn. Drie medewerkers worden belast met de toezicht. Hun dienst wordt gepland vanaf 08.30 uur tot 24.00 uur. Aangezien het hier gaat om een activiteit die vooraf bekend was en waarvoor het niet noodzakelijk is dat dezelfde personen tijdens de braderie aanwezig zijn, kan in deze situatie geen beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW.

- *Tijdige aflossing mogelijk*

Om 16.00 uur, een uur voor het einde van de dienst van acht uur van medewerker A, vindt er een aanrijding plaats tussen een personenauto en een vrachtwagen. De vrachtwagen met twee inzittenden raakt te water. Nadat de inzittenden uit de vrachtauto zijn gered, wordt de vrachtauto uit het water getakeld. Daarvoor dient de straat te worden afgezet en het verkeer te worden omgeleid. Medewerker A wordt belast met de omleiding van het verkeer. De afhandeling van deze aanrijding duurt tot 20.00 uur.

In deze casus kan geen beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW omdat

- in deze situatie aflossing van medewerker A mogelijk was;
- de calamiteitenbepaling de mogelijkheid biedt om een dienst van 14 uur op te dragen voor de uitvoering van noodzakelijke werkzaamheden.

Een tijdige aflossing van personeel en met name het vermijden van inzet van personeel kort voor het einde van de dienst voor het afhandelen van een incident helpt ook bij het vermijden van overwerk.

- *Werk uitstelbaar/beter planbaar*

Een verdachte van valsheid in geschrifte wordt opgeroepen om op donderdagmiddag om 15.00 uur aan het bureau te verschijnen om nader te worden gehoord. De dienst van de rechercheurs die de verdachte verhoren is om 08.00 uur aangevangen en eindigt volgens de planning om 16.30 uur.

Het is de bedoeling dat de verdachte aan het bureau wordt aangehouden en na verhoor in verzekering wordt gesteld. Het verhoor duurt tot 20.30 uur. Daarna dient het proces-verbaal voor de inverzekeringstelling nog te worden opgemaakt.

De rechercheurs beëindigen hun dienst om 23.30 uur.

In dit geval kan geen beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW omdat de aanhouding en de arbeidstijd van de rechercheurs beter op elkaar hadden kunnen worden afgestemd. Er is geen spoedeisend aspect aan deze aanhouding.

- *Ernst situatie*

De dienst van twee surveillanten is aangevangen om 15.00 uur. Om 22.30 uur ontvangen zij een melding van een woninginbraak. Er zijn enkele sieraden, bankpasjes en €150 cash geld ontvreemd. Uit getuigenonderzoek ter plaatse blijkt dat de inbraak is gepleegd door een bekende verdachte. Hoewel er geen spoedeisend karakter bestaat voor de opsporing van het strafbare feit, wordt besloten naar de woning van de verdachte te gaan. Daar wordt de verdachte om 23.30 uur aangehouden. Het proces-verbaal van de aanhouding en voorgeleiding wordt gemaakt. De surveillanten beëindigen hun werkzaamheden om 02.00 uur. In dit geval kan geen beroep worden gedaan op artikel 2:5 ATW omdat de zwaarte van het delict niet opweegt tegen overtreding van de ATW. Men had kunnen besluiten de verdachte op een ander moment aan te houden.

Ook zou een divers samenstel van aanvangs- en eindtijden binnen de dienst soulaas kunnen bieden: in dat geval had een team van surveillanten dat was aangevangen om 21.00 uur de melding kunnen overnemen van de om 15.00 uur begonnen surveillanten.

- *Invallen zieke collega*

Op dinsdag meldt een medewerker zich ziek, hij verwacht een week ziek te zijn. Op dinsdag en woensdag is voldoende capaciteit beschikbaar om de zieke collega te vervangen. Op donderdag en vrijdag was hij vrij gepland. Op zaterdag en op zondag was hij ook ingepland voor een dienst. Aangezien er in de planning is uitgegaan van een minimale bezetting in het weekend, wordt een andere medewerker waarvoor geen dienst was ingepland, gevraagd alsnog te komen werken. Voor deze collega komt hierdoor de wekelijkse rusttijd in het geding. Aangezien de oplossing voor dit capaciteitsprobleem ook gevonden kan worden door het opdragen van overwerk aan medewerkers die op die dagen reeds zijn ingepland voor 8 uren, zonodig met toepassing van de calamiteitenbepaling, is het niet mogelijk gebruik te maken van artikel 2:5.

- *Uitlopen vergadering.*

Voor het bijwonen van een vergadering of het volgen van een cursus kan geen beroep worden gedaan op artikel 2:5 of de calamiteitenbepaling omdat dit niet valt onder de daarvoor geldende criteria. Het kan wel mogelijk zijn dat als gevolg van het uitlopen van een vergadering gebruik wordt gemaakt van de overwerk-bepaling waardoor een dienst van maximaal 12 uur mogelijk is.

- *Achteraf 'kloppend maken'*

Voor een medewerker is een dienst gepland van 14.30 uur tot 23.00 uur. De volgende dienst is de volgende dag gepland van 07.00 uur tot 15.30 uur. Als gevolg van de afhandeling van een aanrijding duurt de avonddienst een uur langer dan gepland en eindigt deze om 24.00 uur. Omdat hierdoor een rusttijd resteert van minder dan 8 uur, ontstaat een overtreding van de ATW. Het achteraf toepassen van artikel 2:5 ATW om deze overtreding te 'witten' is niet juist.

